

року право вільно купувати газ у будь-якого постачальника повинно отримати обмежене коло споживачів, визначене НКРЕ, а решта категорій споживачів зможе вільно вибирати постачальників газу з 1 січня 2015 року;

можливість вільного рівного доступу до магістральних і розподільних газових мереж, а також до потужностей зберігання газу. Закріплення права на вільний і рівний доступ до ГТС України є відповідним принципам, що закріплені Другою газовою директивою ЄС;

відокремлення діяльності з транспортування або розподілу газу від діяльності з його видобування та постачання. Фактично мова йде про створення конкурентного середовища на ринку природного газу і дотримання принципу «газового розмежування».

Необхідно відмітити, що Закон у цілому має рамковий характер, у документі зафіксовано базові правові принципи регулювання відносин у газовій галузі та передбачено, що конкретні норми мають бути додатково розроблені та ухвалені на підзаконному рівні. Практична реалізація закону значною або навіть вирішальною мірою залежатиме від механізмів його імплементації, що мають бути додатково розроблені.

Закон далеко не повною мірою відображає модель газового ринку, передбачену Другою газовою директивою ЄС. Однак реалізація навіть тих основних європейських принципів, що закріплені у ньому, надасть можливість побудувати збалансований ринок природного газу європейського типу.

Підводячи підсумок, правомірно стверджувати, що серед основних факторів, що впливають на формування збалансованого ринку природного газу в Україні, можна виділити такі. Глобальні тенденції розвитку світового господарства, що зумовлюють зростання питомої ваги природного газу у структурі первинних енергоресурсів. Формування загальносвітового ринку зрідженого газу та регіональних ринків природного газу, розміщення яких визначається наявністю газотранспортної інфраструктури. Інтеграція ринку природного газу України до Європейського енергоринку, зокрема, до Енергетичного співтовариства. Слід відмітити, що членство у цій організації є необхідною передумовою повної інтеграції України до Європейського Союзу. Внаслідок цього, визначальну роль у розвитку ринку природного газу України справляють лібералізаційні тенденції, що мають місце на Європейському енергоринку.

Формування нормативно-правового забезпечення функціонування ринку в Україні, насамперед, прийняття Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», що закладає засади розвитку збалансованого, конкурентного ринку природного газу, побудованого на принципах «газового розмежування».

Література

- 1.Офіційний сайт Національного агентства України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naer.gov.ua>
- 2.WP Statistical Review of World Energy, June 2009.
- 3.Ринок газу ЄС: стан і тенденції розвитку / Центр Разумкова // Національна безпека і оборона, 2008. – №8. – С. 2–17.
- 4.Либерализация европейского газового рынка и российско-германское сотрудничество. / Е. Типайлов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.energy.eu/directives/1_17620030715en00570078.pdf
- 5.Гудков И. Газовый рынок Европейского союза: правовые аспекты создания, организации и функционирования. / И. Гудков. – М., 2007. – С. 190.

Рецензент докт. экон. наук, профессор О.В. Комелина

338.48:339.137.2

*Бартошук О.В., аспірант,
Класичний приватний університет*

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Стрімке залучення національних економік у міжнародний економічний простір приводить до посилення впливу факторів мегапорядку на розвиток в країнах, у першу чергу, основних і допоміжних сфер господарювання, у тому числі й туризму. Лібералізація зовнішньої торгівлі, відкриття економічних кордонів країн сприяє підвищенню інтенсивності конкуренції з боку іноземних конкурентів, що зумовлює необхідність визначення міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу, ведення моніторингу її рейтингу. Вивченню різних аспектів

конкурентоспроможності в сфері розвитку туризму й рекреації присвячено достатньо багато робіт як вітчизняних, так і іноземних авторів, зокрема: В.В. Побірченко [4], В.С. Реутова, Н.З. Вельгош [5], Н.В. Страчкової [7], а також О.О. Джанджугазової [2], М.О. Жукової [3], А.Л. Саакяна [6] та ін. Однак питання визначення міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу на національному рівні у взаємозв'язку з конкурентоспроможністю країн у сучасних умовах розвитку залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті – визначення й аналіз міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу в Україні та конкуруючих країнах.

Туризм впливає на розвиток національної економіки як промислово розвинених країн, так і країн, що розвиваються, збільшуючи обсяги валютних надходжень, стимулюючи зовнішньоекономічну діяльність, зміцнюючи взаємини добросусідства. Активний розвиток туризму як індустрії веде до активізації випуску не тільки туристичних товарів і прирівнюваних до них, але й до збільшення масштабів і нарощування потужностей промислового виробництва, прямо або побічно пов'язаного з ним, розвитку інфраструктурного комплексу. За даними Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), «міжнародний туризм - це ключ до розвитку, процвітання й благополуччя» [17, с. 2]. Вплив міжнародного туризму на національну економіку окремої країни або всього світового господарства – істотний, що визначено за показниками макроекономічного розвитку. В 2009 р. на сферу міжнародного туризму приходилося в середньому близько 5% валового внутрішнього продукту (ВВП), а в деяких економічно розвинених країнах та країнах, що розвиваються, – більше 10% [17, с. 2]. Серед країн Причорноморського регіону слід зазначити зміну даного показника в Туреччині й Болгарії – країнах, які є орієнтиром для України в сфері розвитку внутрішнього й міжнародного туризму. У Туреччині частка надходжень від туризму за показником ВВП в 2010 р. становить 10 % проти 12 % в 2005 р., а в Болгарії 14,9 % в 2010 р. проти 24 % в 2005 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Сукупний вплив міжнародного туризму на основні показники макроекономічного розвитку країн, 2005 р., 2009 р., 2010 р. *

Країни	Частка надходжень від туризму за показниками, в %											
	ВВП			Зайнятості			Сукупного експорту			Обсягу інвестицій		
	2005	2009	2010	2005	2009	2010	2005	2009	2010	2005	2009	2010
Усього за країнами світу	9,6	9,3	9,0	9,4	8,8	8,6	6,4	6,5	5,9	4,6	4,8	4,5
Болгарія	24,0	14,9	14,9	21,8	13,6	13,7	26,1	18,3	16,6	11,4	7,1	6,0
Росія	5,8	6,4	6,0	5,3	6,0	5,6	2,9	3,6	3,1	2,0	2,4	2,2
Румунія	4,9	4,1	4,2	6,1	5,2	5,2	4,3	3,6	3,3	7,1	7,3	7,3
Туреччина	12,0	10,1	10,0	8,1	8,3	8,1	18,6	16,3	14,8	9,1	4,1	6,6
Україна	8,3	8,5	7,9	7,3	7,5	7,0	7,9	7,9	6,9	1,9	3,0	2,8

* складено автором на підставі оперативних статистичних даних Всесвітньої ради з подорожей і туризму (WTTC) http://www.wttc.org/eng/Tourism_Research/Economic_Data_Search_Tool/

У зовнішньоекономічній діяльності країн світового співтовариства відбуваються певні зміни, пов'язані з розвитком сфери міжнародного туризму й посиленням його впливу на національну економіку держав. Про це свідчить сформована в 2009 р. структура світового експорту комерційних послуг, відповідно до якої частка туризму становить 30%. У структурі сукупного світового експорту питома вага туризму становить 6 %, а туристичні послуги займають четверту позицію після таких статей експортованих товарів як: паливо, продукція хімічної промисловості й автомобілебудування [12, с. 2]. В Україні цей показник складає 6,9 % в 2010 р. проти 7,9 % в 2005 р. У Болгарії значення даного показника найбільше серед розглянутих країн, причому спостерігається його зниження в 1,6 рази в 2010 р. (16,6 %) у порівнянні з 2005 р. (26,1 %). У Росії – найнижче значення даного показника – становить 3,1 % в 2010 р. проти 2,9 % в 2005 р. Таким чином, протягом періоду 2005-2010 рр. спостерігається скорочення частки надходжень від подорожей і туризму за показниками ВВП, кількості зайнятого населення, сукупного експорту й обсягу інвестицій. Не дивлячись на це, у довгостроковій перспективі, на думку фахівців ВТО, прогнозується зміна даних у бік збільшення, зокрема за показником прибуття іноземних туристів, кількість яких до 2020 р. перевищить 1,6 млрд. осіб [17, с. 11].

В 2011 р. у світі очікується збільшення обсягів доходів від функціонування сфери туризму – до

9,1 % світового ВВП. За статистичним даними ЮНВТО й Всесвітньої ради з подорожей і туризму в 2011 р. і 2021 р. позитивна тенденція розвитку сфери туристичних послуг і посилення її позитивного впливу на національну економіку країн будуть зберігатися (табл. 2).

Таблиця 2

Сукупний вплив міжнародного туризму на основні показники макроекономічного розвитку країн в 2011 р. і 2021 р. (прогнозовані дані) *

Країни	Частка вкладень туризму за показниками, в %											
	ВВП			Зайнятості			Сукупного експорту			Обсягу інвестицій		
	2011	2021	відхил., + -	2011	2021	відхил. , +/-	2011	2021	відхил. , +/-	2011	2021	відхил. , +/-
Усього за країнами світу	9,1	9,6	0,5	8,8	9,7	0,9	5,8	4,7	-1,1	4,5	4,6	0,1
Болгарія	14,8	9,9	-4,9	13,6	9,6	-4,0	14,4	8,1	-6,3	6,1	4,3	-1,8
Росія	5,8	5,9	0,1	5,4	5,7	0,3	3,1	3,1	0,0	2,1	2,1	0,0
Румунія	4,4	4,9	0,5	5,2	6,0	0,8	3,2	3,8	0,6	7,3	7,7	0,4
Туреччина	9,9	8,7	-1,2	8,0	8,2	0,2	12,4	7,3	-5,1	6,3	6,5	0,2
Україна	8,1	7,5	-0,6	7,1	6,8	-0,3	7,1	5,5	-1,6	2,9	2,7	-0,2

* складено автором на підставі даних [13; 14; 15; 16].

Положення України на міжнародному ринку туристичних послуг досить неоднозначне, а частка сукупних вкладень туризму (тобто прямого й непрямого характеру) у розвиток національної економіки країни – істотна. В 2011 р. частка сукупних надходжень від туризму України у валовий внутрішній продукт країни, обсяг інвестицій і в сферу зайнятості нижче значення частки за даними показниками в цілому за країнами світу, а за показником частки вкладень у сукупний експорт – вище рівня світових.

Частка сукупних надходжень від сфери туризму у ВВП України в 2011 р. становить 8,1 % проти 7,5 % в 2021 р., що відповідає 96,5 млрд. грн. проти 156,6 млрд. грн. в 2021 р. відповідно. Частка прямих надходжень від сфери туризму у ВВП України значно нижча й складає 25,1 млрд. грн. (2,1 %) в 2011 р. проти 41,1 млрд. грн. (2,0 %) в 2021 р. при щорічному прирості в 5 % [15, с. 3]. Сформувалася чітка структура прямих надходжень від сфери туризму у ВВП України. В 2011 р. витрати внутрішніх і іноземних туристів, пов'язані з відпочинком, складають 68,5 %, а саме 51,4 млрд. грн. з тенденцією до збільшення в 2021 р. до рівня 76,7 млрд. грн.

Частка витрат туристів, пов'язаних з діловими поїздками, складає 31,5 % (23,6 млрд. грн.) в 2011 р. проти очікуваного збільшення до рівня 50,1 млрд. грн. в 2021 р. На витрати внутрішніх туристів країни приходить 43,6 % від загального обсягу прямих надходжень від сфери туризму у ВВП (32,7 млрд. грн.) в 2011 р. Питома вага витрат іноземних туристів у структурі прямих надходжень від сфери туризму у ВВП складає 56,4 %, тобто 42,3 млрд. грн. в 2011 р. [15, с. 8].

Серед туристичних країн, які розглядаються як конкуренти для України, найбільш вигідне положення на міжнародній арені в 2011 р. займає Болгарія й Туреччина. За часткою надходжень від туризму в розвиток національної економіки Болгарія займає лідируючі позиції за аналізованими показниками, значення яких перевищують їх у цілому за країнами світу максимально в 2,5 рази (за рівнем вкладень у сукупний експорт), а мінімально – в 1,4 рази (за рівнем вкладень в обсяг інвестицій). Туреччина випереджає Україну за рівнем сукупних надходжень від туризму країни у ВВП, експорт, сфері зайнятості й інвестування.

Ситуація щодо розвитку міжнародного туризму й визначення його впливу на національну економіку у двох інших країнах-конкурентах в 2011 р. склалася деяким іншим чином. Румунія поступається Україні за рівнем надходжень від туризму у ВВП, сукупний експорт і в розвиток сфери зайнятості в країні, а Росія – ще й за показником частки вкладень туризму в загальному обсязі інвестицій. Все це свідчить про значний вплив туристичного бізнесу на розвиток національної економіки аналізованих країн.

Не дивлячись на прогнозоване зниження аналізованих показників в 2021 р., туристичний потенціал України досить високий, що приводить до необхідності визначення конкурентних позицій країни в цій сфері послуг. Забезпечення в перспективі більш високих конкурентних позицій України є можливим при розробці ефективних напрямків підвищення її інвестиційної привабливості, що обумовлено низькою часткою вкладень туризму в загальному обсязі інвестицій. За прогнозованими даними в 2021 р. цей показник складе 2,7 % проти 2,9 % в 2011 р.

Міжнародний туризм значно впливає на розвиток багатьох галузей економіки, таких як: рекреація й готельна справа, сфера дозвілля й розваг, транспорт і зв'язок, торгівля й виробництво товарів народного споживання, харчова й легка промисловість, сільське господарство й будівництво, сфера комерційних і валютно-фінансових послуг [16, с. 4], виконуючи роль катализатора соціально-економічного розвитку національних економік, індикаторів рівня їхньої конкурентоспроможності (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняльна характеристика міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу країн та їх національних економік *

Країни	Індекс міжнародної конкурентоспроможності національної економіки			Індекс міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу		
	2009-2010	2010-2011	Абсолютне відхилення	2009	2011	Абсолютне відхилення
Болгарія	76	70	+6	50	48	+2
Росія	63	63	0	59	59	0
Румунія	64	67	-3	66	63	+3
Туреччина	61	61	0	56	50	+6
Україна	82	87	-5	77	85	-8

* складено автором на підставі даних [8; 9; 10; 11].

Значення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки країни, що представлено низкою показників за 12 блоками Всесвітнім економічним форумом, нерозривно пов'язане з рівнем міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу даної країни.

Протягом 2009-2011 рр. Україна займає найнижчі конкурентні позиції у порівнянні з країнами-конкурентами, як за індексом міжнародної конкурентоспроможності країни, так і за індексом міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу, втрачаючи відповідно від 5 до 8 одиниць у порівнянні з даними попереднього періоду. В 2009-2010 рр. серед 133 країн Україна займала 82-е місце за індексом міжнародної конкурентоспроможності національної економіки (4,0 бали з 7 максимально можливих). В 2010-2011 рр. спостерігається зниження конкурентних позицій країни на міжнародній арені до рівня 3,9 бала (87-е місце) [9, с. 334], що пов'язане з трансформаційними процесами, які відбуваються в економіці країни. За даними Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) Україна знаходиться на перехідній стадії – від етапу розвитку національної економіки й формування її конкурентоспроможності на основі використання факторів виробництва до етапу розвитку на основі ефективності діяльності.

Україна має певні конкурентні переваги в порівнянні з країнами, що знаходяться на аналогічній перехідній стадії розвитку. Вони простежуються за сімома з дванадцяти складових індексу міжнародної конкурентоспроможності національної економіки: інфраструктура, система охорони здоров'я й початкової освіти, система вищої освіти й підвищення кваліфікації, ефективність ринку праці, технологічна готовність, розмір ринку, інновації.

Однак за результатами опитування респондентів щодо можливості ведення бізнесу в Україні існують певні проблемні аспекти, що стримують його розвиток і здійснюють негативний вплив на конкурентоспроможність національної економіки країни в цілому й конкурентоспроможність туристичного бізнесу зокрема. Мова йде про наступні фактори: нестабільність ведення політики (15,6 % від загальної кількості опитаних), корупція (13,9 %), доступ до фінансування (10,8 %), податкове регулювання (9,6 %), політична нестабільність (9,5 %), неефективна урядова бюрократія (8,8 %), інфляція (8,8 %), ставки податків (8,4 %) [9, с. 334].

Досягнуті результати рейтингових оцінок аналізованих країн і, в першу чергу, України обумовлені сформованою соціально-економічною ситуацією в країні, що підкріплено внесенням змін у політику оподаткування, ціноутворення, митного регулювання, а також піддаються впливу факторів, зокрема, фінансових кризових явищ, що мають місце в розвинених країнах світового господарства та країнах, що розвиваються.

Серед факторів, що негативно впливають на розвиток міжнародного туризму й відповідно на конкурентоспроможність туристичного бізнесу в країні, варто виділити такі [1, с. 7]:

високий рівень безробіття, що зберігається та призводить до скорочення розміру доходу громадян; можливе підвищення процентних ставок, зокрема в економічно розвинених країнах; підвищення рівня інфляції при збереженні тенденції зростання цін на нафту й товари народного споживання;

можливе скорочення бюджету в економічно розвинених країнах і жорстке регулювання його видаткової частини, що може негативно відобразитися на відновленні сфери туризму; збереження тенденції до введення нових або підвищення ставок існуючих податків і зборів на подорожі з метою консолідації державного бюджету.

На конкурентоспроможність туристичного бізнесу безпосередньо впливають фактори, що формують туристичну поведінку як на стадії підготовки до здійснення поїздки, так і на стадії формування вражень і думок про сформовану подорож (табл. 4).

Таблиця 4

Фактори, що формують туристичну поведінку [10, с. 75]

Фактори	Стадія підготовки до здійснення подорожі/поїздки	Стадія формування думки про сформовану подорож/поїздку
Політичні	- сприйняття безпеки; - глобалізація; - санітарно-гігієнічні умови, умови водопостачання й транспортного сполучення; - національний маркетинг; - угоди про співробітництво	- відношення до безпеки; - оподаткування товарів і послуг
Економічні	- рівень доходів; - рівень інфляції; - обмінний валютний курс; - рівень міграційних потоків; - система оподаткування	- конкурентоспроможні ціни на товари й послуги; - вплив оподаткування; - вплив інфляції
Соціальні	- соціальна самосвідомість середовища; - склад родини; - споживчі смаки й переваги; - відношення до екстремальних погодних умов	- доступний вибір товарів і послуг; - загальне враження про поїздку, тобто якість здійсненої поїздки; - відношення до погодних та сезонних умов; - культурні сутички та розбіжності
Інфраструктура	- доступ до мережі Інтернет; - наявність низьковартісних авіаліній; - доступ до цифрової інформації, мобільних технологій; - навколишнє природне середовище	- легкість подорожі під час поїздки; - інтегровані системи, тобто визначення швидкого маршруту

Формування конкурентоспроможності туристичного бізнесу на міжнародному ринку повинне здійснюватися не тільки з урахуванням факторів впливу на неї, туристичного попиту та пропозиції, але й основних показників, що її визначають та утворюють базу для розрахунку індексів її інтегральної оцінки. При визначенні значення індексів конкурентоспроможності країни в сфері туризму дотримуються комплексної методики, що враховує 70 показників, у числі яких: державна політика й регулювання в сфері туризму, рівень безпеки, пріоритетність туризму, цінова конкурентоспроможність туристичної індустрії, рівень охорони здоров'я й санітарії, рівень гостинності, інфраструктура авіа- та наземного транспорту, туристична інфраструктура й інфраструктура телекомунікацій, природні ресурси й сталий природний розвиток, людські й культурні ресурси.

Ранжування за отриманими індексами за основними складовими розраховується, виходячи із загальної кількості країн, що беруть участь в оцінці. Так, в 2009 р. ВЕФ здійснював оцінку конкурентоспроможності туристичного бізнесу за 133 країнами, а в 2011 р. – за 139 країнами (табл. 5).

Таким чином, на міжнародній арені надання туристичних послуг Україна не має у своєму розпорядженні абсолютні конкурентні переваги в порівнянні із країнами – стратегічними конкурентами Причорноморського регіону, при цьому існує певний конкурентний туристичний потенціал, що підлягає реалізації й розвитку.

Найбільш привабливе положення в Болгарії, що має п'ять конкурентних переваг в порівнянні з результатами оцінки конкурентоспроможності туристичного бізнесу інших чотирьох країн. У виграшному положенні знаходяться Румунія й Туреччина, оскільки перша має відносну конкурентну перевагу за показником «Людські ресурси», а друга – за показниками «Культурні ресурси», «Рівень гостинності», що є стратегічно важливим у сучасних умовах розвитку туристичного бізнесу.

Формування міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу на національному рівні здійснюється з урахуванням основних факторів і показників, що безпосередньо впливають на даний процес, а саме політичні, економічні, соціальні й фактори інфраструктури. Аналіз основних

факторів і показників макроекономічного порядку, що впливають на ведення бізнесу в країні, розвиток сфери туризму й формування туристичної поведінки дозволяє виявити сильні й слабкі сторони, визначити конкурентні переваги туристичного бізнесу на міжнародному ринку послуг.

Таблиця 5

Порівняльна характеристика міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу країн за складовими *

Основні складові	Україна		Росія		Туреччина		Румунія		Болгарія	
	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.
Блок 1. Структура регулювання	62	64	79	73***	63	66	61	51**	56	54
1. Державна політика й регулювання в сфері туризму	104	107	114	126	44	34	64	63	95	94
2. Сталій природний розвиток	79	88	114	98	104	85	37	50	76	99
3. Рівень безпеки	86	82	129	113	92	97	62	35	87	81
4. Рівень охорони здоров'я й санітарії	18	17	10	11	62	67	54	59	15	10
5. Пріоритетність туризму	87	101	75	102	46	61	102	80	78	71
Блок 2. Бізнес-середовище й інфраструктура	72	76	61	53	60	55	64	66	48	44
6. Інфраструктура авіатранспорту	94	93	30	30	44	37	81	81	90	89
7. Інфраструктура наземного транспорту	72	74	81	95	62	60	83	101	75	90
8. Туристична інфраструктура	55	53	60	45	44	54	34	38	18	6
9. Інфраструктура телекомунікацій	51	68	50	46	57	59	42	49	47	43
10. Цінова конкурентоспроможність туристичної індустрії	116	119	108	75	109	108	110	80	73	46
Блок 3. Людські, культурні й природні ресурси	103	118	38	45	44	28	77	66	46	51
11. Людські ресурси	68	68	88	78	72	69	58	63	65	71
12. Рівень гостинності	66	117	123	136	47	35	105	95	18	51
13. Природні ресурси	112	119	23	27	89	81	85	94	68	78
14. Культурні ресурси	88	86	30	35	27	21	49	41	36	37

** напівжирним шрифтом виділені максимальні значення за даним блоком параметрів (параметру) серед розглянутих країн;

*** напівжирним шрифтом і курсивом виділені мінімальні значення за даним блоком параметрів (параметру) серед розглянутих країн.

* складено автором на підставі даних [10; 11].

Аналіз результатів оцінки міжнародної конкурентоспроможності національних економік і міжнародної конкурентоспроможності туристичного бізнесу України й деяких конкуруючих країн (Болгарії, Росії, Румунії, Туреччини) свідчить про падіння конкурентних позицій України протягом 2009-2011 рр., яке пов'язане з трансформаційними процесами, що відбуваються в економіці країни. Україна має відносні конкурентні переваги за показниками «Рівень охорони здоров'я й санітарії» і «Туристична інфраструктура» у порівнянні з конкуруючими країнами, а внесення змін у політику оподаткування, ціноутворення й митного регулювання безпосередньо позначається на досягнутих результатах.

Література

1. Барометр международного туризма ЮНВТО. Краткий обзор основных тенденций [Электронный ресурс]. — 2011. — Электрон. дан. — Режим доступа: http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom11_1_RU_special_edition_for%20seminar_effective_governance.pdf
2. Джанджугазова Е. А. Маркетинг в индустрии гостеприимства / Е. А. Джанджугазова — М. : Академия, 2003. — 224 с.
3. Жукова М. А. Менеджмент в туристском бизнесе / М. А. Жукова. — М. : КНОРУС, 2006. — 192 с.
4. Побирченко В. В. К вопросу оценки конкурентоспособности Крыма на рынке рекреационных услуг стран

- Причерноморья / В. В. Побирченко, А. В. Шибаева // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. — 2007. — Т.20 (59). — 2007. — №2. — С. 75-84.
5. Реутов В.Е. Управление международной конкурентоспособностью предприятий / В.Е. Реутов, Н.З. Вельгош.— Симферополь: Феникс, 2008. — 196 с.
6. Саакян А.Л. Конкурентоспособность туристического бизнеса в России : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (по отраслям и сферам деятельности)» / А. Л. Саакян. — М., 2004. — 22 с.
7. Страчкова Н.В. Этапы и механизм оценки конкурентоспособности региональных рынков рекреационных услуг / Н. В. Страчкова // Культура народов Причерноморья. — 2003. — № 45. — С. 79-84.
8. The Global Competitiveness Report 2009-2010 / Klaus Schwab, World Economic Forum. — Geneva : [s. n.], 2009. — 479 p.
9. The Global Competitiveness Report 2010-2011 / Klaus Schwab, World Economic Forum. — Geneva: [s. n.], 2010. — 502 p.
10. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2009. Managing in a Time of Turbulence / Jennifer Blanke, Thea Chiesa; World Economic Forum. — Geneva: [s. n.], 2009. — 499 p.
11. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011. Beyond the Downturn / Jennifer Blanke, Thea Chiesa; World Economic Forum. — Geneva: [s. n.], 2011. — 503 p.
12. Tourism Highlights. 2009 Edition / UNWTO. — UNWTO, 2009. — 12 p.
13. Travel & Tourism Economic Impact 2011. Russia / World Travel & Tourism Council. — London: [s. n.], 2011. — 18 p.
14. Travel & Tourism Economic Impact 2011. Turkey / World Travel & Tourism Council. — London: [s. n.], 2011. — 18 p.
15. Travel & Tourism Economic Impact 2011. Ukraine / World Travel & Tourism Council. — London: [s. n.], 2011. — 18 p.
16. Travel & Tourism Economic Impact 2011. World / World Travel & Tourism Council. — London: [s. n.], 2011. — 15 p.
17. UNWTO Tourism Highlights. 2010 Edition / UNWTO. — UNWTO, 2010. — 12 p.

Рецензент докт. экон. наук, профессор Ф.В. Зиновьев

336.14

*Костіна Н.М., аспірант,
Херсонський національний технічний університет*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Незважаючи на унітарність української державності, наявність історичних, етнічних, геополітичних, культурних, демографічних та природничо-ресурсних ознак визначили адміністративно-територіальний устрій України базовою ланкою якого виступає регіон. Розглядаючи регіон як самостійну структурну одиницю, важливо враховувати сучасне функціональне призначення субнаціональних рівнів влади – це, насамперед, забезпечення принципу субсидіарності надання суспільних послуг. В умовах централізованого управління на регіони (в особі органів місцевого самоврядування) покладаються переважно посередницькі функції між державою та громадянином, однак, всеохоплюючі глобалізаційні процеси та розвиток ринкових засад господарювання, значно підвищили актуальність процесів децентралізації державного управління.

Ефективність децентралізаційних процесів залежить від фінансової спроможності органів місцевого самоврядування виконувати додаткові повноваження. Саме необхідність генерувати власні доходи та здатність проводити незалежну видаткову політику зумовлює необхідність подальшого становлення важливої складової державної регіональної політики – регіональної фінансової політики.

Теоретико-методологічні засади регіональної фінансової політики на сучасному етапі вивчені недостатньо, що зумовлено двома чинниками, по-перше, історичним минулим України, адже в умовах адміністративно-командної економіки не існувало управлінської та фінансової децентралізації, а по-друге, регіональна фінансова політика є поліструктурною, адже її функціональна модель та механізми реалізації залежать не тільки від регіональних характеристик, але й від заходів централізованого впливу. Отже, подальші дослідження з питань обґрунтування необхідності побудови власної фінансової політики на регіональному рівні будуть доцільними.

Американський економіст Ч. Тібу ще у 60-х роках ХХ ст. стверджував, що лише за умов фінансової автономії субнаціональних органів управління публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням споживачів згідно з їхніми потребами [1, с. 65].

Фінансову складову функціонування органів місцевого самоврядування в контексті фінансового федералізму досліджували такі зарубіжні вчені як Дж. Аронсон, Ш. Бланкарт, Р.